

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Flatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: VI

Ankara, 30 Mayıs, 1929

Sayı: 131

Musahabe:

BİBLİOMANİE

Kitapları ve kütüphanesi olmak, okumak haddizatında pek tabii birşeydir. Hatta medenî bir insan için bunlar mutlak bir ihtiyaçtır. Fakat bazıları da vardır ki onların bütün ihtirasları kitap toplamaktan ibarettir. Bunlar ya hiç okumazlar veyahut pek az okurlar. İşte bu adamlara «bibliomane», ve ruhî bir hastalık olan ihtiraslarına da «bibliomanie» derler. Türlü türlü bibliomane'lere tesadüf edilir: kimi müzehhep ciltli kitaplara meraklıdır, kütüphanesini bunlarla süsler.. Kimi nüshası nadir eserlere düşkündür, bunları toplamakla meşgul olur.. Kimi daha azgındır, hangi kitap olursa olsun alır, bunların evleri kitap meşheridir. Bir garp muharririnin dediği gibi: «Hakikî mütaleaya heveskâr bir bibliomane'a pek nadir tesadüf edilir.»

Bibliomanie ile iştigal eden mütetebbiler meşhur İskenderiye kütüphanesinin sırf bir «vanité royale: hükümdar nahveti» ile meydana geldiğini söylüyorlar ki, memleketimizdeki «Selâtin Kütüphaneleri» de bu noktâna zarteyit eden misallerdendir: işte bu kabîl kütüphanelerin en zenginlerinden «Ayasofya Kütüphanesi». Bu kütüphaneyi Birinci Mahmut tesis etmiştir. Muhtelif ilimlere ait dek kıymetli, ve bazan pek nadir

eserlere malik olan bu kütüphane, muayyen bir gayeye göre meydana gelmemiş olduğu için hiçbir ihtiyacı, hatta basit ve nakâfi bir surette bile tatmin edemez. Bu kütüphanenin içinde Yavuzun, Çaldıran muharebesi üzerine İran, dan ve Mısır seferi münasebetile Mısır, dan getirmiş olduğu kitaplardan başka ölen ve katledilen vezirlerden müsadere edilen müellefata, kütüphanenin tesisi hasebile Birinci Mahmut devri ricalinin hediye ettiği eserlere kadar rasgele toplanmış türlü kitaplar vardır. O zaman için birinci derecede lâzım olan bir eser bazan yoktur da ikinci derecede bir kitabın meselâ beş altı, hatta bazan on beş yirmi nüshası vardır. Nuruosmaniye Kütüphanesi de böyledir: Üçüncü Osman, selefi Birinci Mahmudun hazırladığı, tescil ettirdiği kitapların üzerine kâğıt yapıştırarak kendi mührünü bastırmıştır ki mevcut kitaplardan birçoğunun ilk yapırları aydınlığa tutulunca alttaki ilk tescil ve mühür görülür.

Nihayet kitaplarını millete terkettiği için, ismini hayr ile yadetmeğe mecbur olduğumuz kitap meraklısı meşhur bir zatın tuhaf bir hareketini bilvesile öğrenmiştim. Şöyle ki bu zat kitaplarını vakfettikten sonra

kütüphanesine tahsis edilen yere başka kütüphaneler de getirilmişti. Nadir nüshaların kendi kütüphanesinde bulunmasından derin ve ihtiraslı bir zevk duyan bu zat aynı yerdeki diğer kütüphanelerdeki bazı eserleri kendi kütüphanesine nakletmiş ve kendi mührü ile mühürlemiştir. Bu hareketinin kendine maddî bir nef'i yoktu, çünkü kütüphanesi artık milletin malı idi, fakat sırf «bibliomanique» bir ihtirasla bunu yapmış oldu; Allah rahmet etsin.

Şu bahis vesilesile kitap ve mütalea meraklıları arasındaki gayritabiilere «manie de la lecture: okumak manisi» ne müptelâ olanlara da temas etmek istiyorum:

Bir kısım insanlar vardır ki sırf okumak için okurlar; okumak onların ruhunda sönmez ve gayesiz bir hırsdır. Bu adamlar ne tettebbü için, ne tafahhus için, ne yorgunluk almak, dinlenmek için, ne eğlenmek için - hulâsa tabii bir ihtiyaç için - okumazlar. Bunlarda okumak hiçbir maksada maşruf olmıyan bir itiyattır. Çok okurlar, herşey o kurlar. Bütün neşriyat-ilmî olsun, felsefî olsun, edebî olsun fennî olsun, bu adamların mütalea sahasına dahildir. Gazete meraklılarını da bu idada sokmalıdır: sabahleyin bütün gazeteleri alıp akşama kadar

Sazşairlerimize alt notlar:

Gevherî'ye Ait

Geçen haftaki mekalede Gevherî'ye ait bazı yeni vesikalardan bahsetmiştim. Bu değerli sazşairinin, Sadettin Nüzhet Bey'in kitabında bulunmayan yüzden fazla manzumesini yakında *Edebiyat fakültesi mecmuası*'nda neşredeceğim için, burada onun eserleri hakkında bazı mütalealarımı arzedeceğim. Bu mütalealar, eski sazşairlerimizin eserleri hakkında tetkikatta bulunanlara, usul itibariyle, faydalı olabilir kanâatindeyim.

Bazı eski mecmualarda Gevherî'ye isnat edilen bir takım manzumelerin diğer bazı mecmualarda da başka şairlere isnat edildiğine tesadüf ettim. Meselâ, Sadettin Nüzhet Bey'in kitabında 36 ıncı sahifedeki:

Sözün bilmez bazı nâdan elinden
Erkân ağlar usûl ağlar yol ağlar

manzumesini, bendeki eski bir mecmuada biraz farkla «Osman» adlı bir sazşairi namına mukayyet gördüm. Gene aynı eserin 59 uncu sahifesindeki:

Yeşillendi dağlar donandı Bağlar
Meclis kurup seyran ister gönlümüz

manzumesi, gene biraz farkla, «Nâdî» adlı bir sazşairine de isnat olunuyor. Gene aynı eserin 73 üncü sahifesinde ki:

Merhamet kıl kaşı keman
Ehli irfana benzersin

semaisi biraz farkla «Omer» e isnat ediliyor. Gene o kitabın 71 inci sahifesindeki:

Gel güzel Böyle salınma
Bunda yahşi var yaman var

semaisi de eski sazşairlerinden «Seyyidiyar» a ait olarak gösterilmiştir. Neşredeceğim parçalar arasında 20 numaralı şu manzumeyi:

Elâ gözlü nazlı dilber
Seni kandan sakınurum
Kandan değil hey efendim
Seni candan sakınurum

Bir mecmuada epeyce farklarla Omer namına mukayyet buldum. Gene o parçalar arasında 2 numaralı şu manzumeyi:

Bir kaşı hilâle meyletti gönül
Bedir olmuş amma yine bir hoşça

diğer mecmuada oldukça farklı olarak Ömer Âşık'e isnat edilmiş gördüm. Bu Ömer Âşık'ın meşhur Âşık Ömer olmadığını burada ilâve edeyim. Gene bazı mecmualarda Gevherî'ye ait olarak kaydedilen şu meşhur manzumeyi:

Seni bana gayet güzel dediler
Göster hup cemâlin görmeğe geldim
Şeftalini derde derman dediler
Gerçek mi efendim sormağa geldim

diğer bazı mecmualarda, tabii bazı farklarla, Kuloğlu namına mukayyet buldum; hatta bir mecmuada da şairi mechul olarak yazılmış gördüm. Bu hususta gayet garib diğer bir misal daha göstereyim: Hayat'ın 40 ıncı sayısında Dördüncü Murat'a ait bir varsağı neşretmişdim; Bu varsağı bazı mecmualarda Dördüncü Murat namına kaydedilmiş olduğu gibi, Evliya Çelebi de seyahatnamesinin birinci cildinde bunu teyit eder; hatta bunun devriş Omer Ruşenî tarafından bestelendiğini de ilâve eyler. Bir mecmuada bu manzumenin Gevherî'ye isnat edildiğini, hatta Hasan Ağa atlı bir bestekâr tarafından devrirevan usulünde bestelendiğini gördüm. Diğer bir mecmuada bunun Dördüncü Murat tarafından Musâ Çelebi için söylendiğini, devrirevan usulile bestelenmiş olduğunu okudum; manzumeniu başında bu yolda mukayyet olmakla beraber, en son kıt'ada

şairin ismi Âşık olarak zikrediliyordu.

Âşık, Dördüncü Murat'ın mahlası değildir; ve o devirde Âşık ünvanını taşıyan maruf bir sazşairi de malûnumuzdur. Bu metinleri iyi tetkik edince, bana şu kanaat geldi: benim Hayat'ta neşrettiğim metin Âşık'a aittir; ve devrirevan usulünde Hasan Ağa tarafından bestelenmiştir ki, işte muahharan Gevherî'ye isnat olunan da budur. Bu metinde Musa isminin zikredilmemesi bunu gösteriyor. Evliya Çelebi nin bir kıt'asını zikrettiği dördüncü Murat'a ait manzume ise Âşık'a nazire olarak söylenmiştir; Evliya Çelebi de kaydedilen kıt'a ile aşağıya nakledeceğimiz metin arasındaki münasebet te bunu teyit ediyor. Şu halde esasen Âşık'a ait olan manzumenin Gevherî'ye isnadı temamlı yanlıştır. Yalnız bu isnat, Gevherî'nin şöhret derecesine bir delil addolunabilir:

Yola düşüp giden dilber
Niçin eğlendi gelmedi
Beni mecnun eden dilber
Niçin eğlendi gelmedi

Bağçenin gülü gonçesi
Kaşları hilâl incesi
Şu gönlümün eğlencesi
Niçin eğlendi gelmedi

Altıma postum alayım
Çıkup yollara durayım
Gelen kervandan sorayım
Niçin eğlendi gelmedi

Ciğer kebab oldu pişti
Karlı dağları mı aştı
Yoksa yolda yolu mu şaştı
Niçin eğlendi gelmedi

Eski sazşairlerimizin eserlerini toplamak ve onlar üzerinde çalışmak isteyenler, yapacakları işi ne kadar itina ile yapmak lüzumunu şu bir kaç misal ile pek iyi anlamışlardır sanırım.

Prof. Dr.

KÖPRÜLÜZADE M. FUAT